

УДК: 338.3-027.236(477)

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОКАЗНИКІВ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

DOI 10.30838/ P.ES.2224.250918.190.239

**Шитікова Л.В., к.е.н.,
Кугушева Ю.С.***Запорізький національний технічний університет, м. Запоріжжя*

В статті розглянуті економічні основи категорії «ефективність» як наукової проблеми та об'єкта управління. Внесено пропозиції щодо уточнення понятійного апарату сутності терміну «ефективність». Стаття присвячена дослідженню показників оцінки управління ефективністю діяльності промислових підприємств. Визначені показники економічної та соціальної ефективності виробництва, які тісно пов'язані між собою та взаємообумовлюють одне одного. Запропоновано вирішення проблем, пов'язаних зі створенням системного комплексного оцінювання, в основі якого полягає інтегрований підхід, який окреслює кількісні та якісні параметри виробничо-господарської діяльності підприємства. Доведено, що залучення капітальних інвестицій здатне розширити виробництво при використанні ефективних підходів, але сучасний брак інвестицій потребує підвищення їх економічної ефективності. Це можливо за рахунок створення і втілення комплексу заходів, що забезпечують вирішення проблеми. Проаналізовано динаміку розвитку капітальних інвестицій за джерелами фінансування в Україні за 2015-2017 рр. Доведено, що для поліпшення інвестиційного клімату, активізації інвестиційних процесів залучення коштів із державного і місцевих бюджетів, вітчизняних та іноземних інвестиційних ресурсів необхідне створення сприятливих умов, які забезпечать стає економічне зростання та підвищення якості життя населення. З'ясовано, що вдало організована система фінансування створює базові установки для ефективного управління, вирішує завдання виживання підприємства, сприяє його стійкості та розвитку.

Ключові слова: промислове підприємство, управління, ефективність, моделювання, соціальна ефективність, економічна ефективність, інвестиції

UDC: 338.3-027.236(477)

THE STUDY OF INDICATORS FOR ASSESSING THE PERFORMANCE OF INDUSTRIAL ENTERPRISES

DOI 10.30838/ P.ES.2224.250918.190.239

**Shitikova L., PhD in Economics
Kugusheva Yu.***Zaporizhzhya National Technical University, Zaporizhzhya*

The article considers the economic foundations of the "efficiency" category as a scientific problem and the object of management. Proposals for clarification of the

conceptual apparatus of the essence of "efficiency" term are presented. The article is devoted to the research of indicators of evaluation of the management of the industrial enterprises efficiency. The indicators of economic and social efficiency of production, which are closely interconnected and interdependent, are determined. The solution of problems connected with the creation of system complex evaluation, based on an integrated approach, which defines the quantitative and qualitative parameters of the industrial and economic activity of the enterprise is proposed. It is proved that the attraction of capital investments can expand production if using effective approaches, but the current lack of investment requires an increase in their economic efficiency. It is possible due to the creation and implementation of a measure set to solve the problem. The dynamics of capital investment development according to sources of financing in Ukraine for 2015-2017 has been analyzed. It is proved that in order to improve the investment climate, activation of investment processes in attracting funds from state and local budgets, domestic and foreign investment resources are needed to create favorable conditions that will ensure a stable economic growth and improvement of quality of the population's life. It is revealed that a well-organized system of financing creates basic settings for effective management, solves the problem of enterprise survival, contributes to its sustainability and development.

Keywords: industrial enterprise, management, efficiency, modeling, social efficiency, economic efficiency, investment

Актуальність проблеми. В сучасних умовах нестабільної економіки України актуальною є проблема ефективного управління та розвитку підприємств. Для досягнення позитивних результатів господарської діяльності суб'єкта господарювання необхідні нові підходи до управління економічною ефективністю. Дедалі актуальнішим стає пошук та розробка методик оцінки системи показників ефективного управління діяльністю підприємств, що підштовхне до вирішення низки проблем, однією з яких є створення системного комплексного оцінювання, в основі якого запропоновано інтегрований підхід, який окреслить кількісні та якісні параметри виробничо-господарської діяльності підприємства.

Найбільш гостро проблема достовірної оцінки економічної ефективності діяльності підприємств виникла з розвитком ринкових відносин в Україні та обумовлена нагальною необхідністю отримувати достовірні оцінки вартості підприємств. Проте, актуальними залишаються завдання оперативного управління підприємством.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні аспекти щодо проблем підвищення економічної ефективності діяльності підприємств в сучасних умовах знайшли своє відображення у наукових працях

вітчизняних вчених, таких як: В. Нусінов, А. Турило, А. Темченко, М. Афанасьєв, А. Гончаров, П. Орлов, П. Друкер та багатьох інших. Ними висвітлено основні теоретичні аспекти економічної ефективності діяльності підприємств.

Аналіз сучасних досліджень і публікацій потребує додаткового вирішення проблеми комплексного інтегрованого підходу до визначення показників оцінки ефективності роботи промислових підприємств. Тому, обрана проблема стала предметом даного дослідження.

Мета статті полягає у визначенні сучасних підходів до визначення показників оцінки ефективності виробничо-господарської діяльності з метою покращення роботи підприємств.

Викладення основного матеріалу дослідження. В умовах формування нових механізмів господарювання, орієнтованих на ринкову економіку, перед підприємствами встає необхідність працювати повному, враховуючи закони та вимоги ринку, опановуючи нові типи економічної поведінки, пристосовуючи всі сторони виробничої діяльності до мінливої ситуації. Підвищення ефективності є складним завданням для підприємства. В масштабах економіки країни підвищення економічної ефективності призведе до більш раціонального використання ресурсів, підвищенню якості життя населення та стабільності держави.

В даний час існують різні підходи підвищення ефективності, які мають особливе значення для України, де відбуваються процеси подолання економічної й управлінської криз, перехід до системи ринкових відносин. Звичайно, такі процеси не можуть не вплинути на діяльність підприємств нашої країни. Таким чином ефективність роботи кожного з них можна оцінити та визначити шляхи покращення їх господарської діяльності.

Стан економіки підприємства дає можливість визначити напрямки розвитку підприємства. Для такого аналізу потрібно визначитись з поняттями «ефект» та «ефективність». Ефект показує результат якої-небудь дії, яка передбачає позитивний чи негативний результат. Більшість авторів визначають поняття ефективності, як відношення результату роботи до витрат, які були затрачені в процесі роботи. Наприклад, І.М. Бойчик визначає ефективність виробництва, як узагальнене і повне відображення кінцевих результатів використання

засобів, предметів праці і робочої сили на підприємстві за певний проміжок часу [3, с. 352].

Важливим показником, що характеризує виробничо-господарську діяльність підприємства є результативність; відомо, що це - міра праці, яка характеризує ступінь досягнення цілей системи або наближення до них. Оцінює результативність діяльності підприємств та їх потенціал економічна ефективність, яка визначається відношенням кінцевого результату роботи виробництва до залучення ресурсів, які приймали участь у виготовленні продукту. Економічна ефективність – це об'єктивний процес функціонування економіки, який можливо спрямувати на підвищення ефективності суспільного виробництва.

Ефективність виробництва тісно пов'язана з його метою. Для того, щоб діяльність підприємства була більш ефективною використовують показники економічної та соціальної ефективності виробництва. Ці два поняття тісно пов'язані між собою, адже чим більший розвиток соціальної сфери, тим вища буде економічна ефективність виробництва. Вважаємо доцільним додати до показників економічної ефективності поняття інноваційності, а до соціальної ефективності – поняття виробничої соціалізації. Основні показники показані на рис. 1.

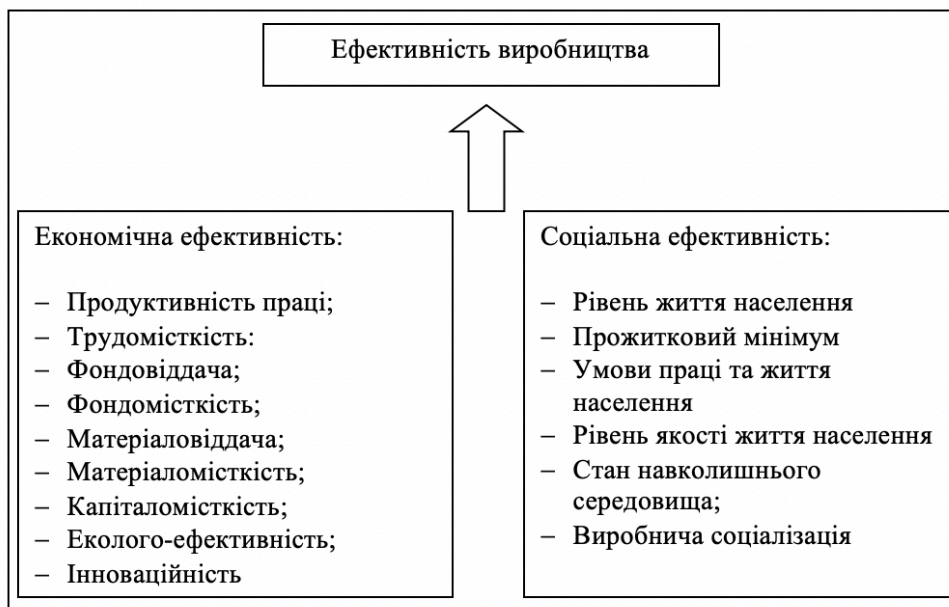

Рис. 1 Схема основних показників ефективності виробництва
Джерело: побудовано авторами за [2, с.129]

Економічна ефективність направлена на досягнення підприємством певних результатів при найменших затратах. Економічна та соціальна ефективності пов'язані між собою. Із зростанням економічної ефективності виробництва збільшується можливість вирішення

соціальних завдань. Соціальна ефективність показує наскільки розвиток виробництва відповідає основним соціальним потребам і цілям суспільства. Більш вагомим в цьому виступає такий показник, як продуктивність праці. Він характеризує кількість виробленої продукції, яка була виготовлена за певний проміжок часу. На продуктивність праці суттєвий вплив мають такі чинники, як організація процесу виробництва та соціальні показники, які в свою чергу повинні створювати певні умови праці для робітників. Вагомими показниками соціальної ефективності є поліпшення умов праці та навколишнього середовища. При більших інвестиціях у соціальну сферу, економічна ефективність виробництва буде збільшуватись.

Розглядаючи методики оцінки ефективності виробництва, запропоновано інтегрований підхід, який окреслить кількісні та якісні параметри. Групи показників оцінки використання ресурсів показано на рис. 2.

*Рис. 2 Система показників оцінки ефективності виробництва
Джерело: авторська розробка*

Управління ефективністю розвивається і потребує розробки нових методик. Кожне підприємство має на меті отримати максимальний прибуток, цей показник також свідчить про ефективність роботи підприємства. Виготовляючи власну продукцію, підприємства реалізують її намагаючись покрити затрати, які пов'язані з виробництвом та отримати прибуток. При отриманні прибутку підприємство може розширити свої можливості, так при збільшенні обсягів виробництва можна забезпечити низку конкурентних переваг на ринку.

В економічному розвитку країни підприємство займає значну роль, а саме: створює нові робочі місця, стимулює розвиток науково-

технічного прогресу, забезпечує конкурентне середовище для досягнення більш високого рівня розвитку суб'єктів господарювання. У наш час бажання до розвитку мають всі підприємства України, проте існують проблеми, які гальмують ці бажання. Матеріальне забезпечення є однією з таких проблем, яке пов'язано з відсутністю підтримки з боку держави, мало розвинутою інфраструктурою, рівнем кваліфікації працівників та ін. Все це можна вирішити, адже саме підприємства забезпечують ринки товарами та послугами.

Більшість вітчизняних підприємств мають складне фінансове становище. Такий стан обумовлюється постійними змінами економічної та соціальної політики держави, браком інвестицій. Тому, такі підприємства потребують підвищення економічної ефективності інвестицій, що відбувається за допомогою:

- розширення інвестиційних ресурсів;
- вдосконалення інвестиційної діяльності;
- залучення іноземних інвестицій.

Залучення інвестицій потребує кожне підприємство, яке має дефіцит фінансових ресурсів, серед основних джерел фінансування можна виділити: кошти з державного та регіонального бюджетів, власні кошти підприємства, іноземні інвестиції, кредитні ресурси з банків та страхових компаній. Таке фінансування забезпечить своєчасні грошові надходження, фінансову стійкість та ефективну роботу підприємства.

Основною метою інвестиційної діяльності будь-якого підприємства є створення сприятливих умов для поліпшення інвестиційного клімату, активізацію інвестиційних процесів по залученню коштів із державного і місцевих бюджетів, вітчизняних та іноземних інвестиційних ресурсів для сталого економічного зростання, підвищення якості життя населення.

З метою поліпшення інвестиційного клімату, сприяння залученню інвестицій в економіку підрозділами економічного розвитку та інвестиційної діяльності проводиться послідовна, цілеспрямована робота щодо залучення інвестиційних коштів в економіку та соціальну сферу району.

Залучення капітальних інвестицій здатне розширити виробництво при використанні ефективних підходів впровадження нових технологій, сприяючи збільшенню обсягів виробництва, продуктивності праці та прибутку підприємства. Капітальні інвестиції за джерелами фінансування та їх динаміка розвитку за 2015-2017 роки надається в табл.1.

Таблиця – 1 Капітальні інвестиції за джерелами фінансування за 2015-2017 роки, (млн.грн.)

	2015	у % до загально го обсягу	2016	у % до загально го обсягу	2017	у % до загальног о обсягу
Усього, у т.ч. за рахунок:	273116,4	100	359216,1	100	448461,5	100
-коштів державного бюджету	6 919,5	2,5	9264,1	2,6	15295,2	3,4
-коштів місцевих бюджетів	14 260,0	5,2	26 817,1	7,46	41 565,5	9,3
-власних коштів підприємств та організацій	18 4351,3	67,5	248769,4	69,2	310061,7	69,1
-кредитів банків та інших позик	20 740,1	7,6	27106,0	6,9	29588,9	6,6
-коштів іноземних інвесторів	8185,4	2,9	9831,4	2,7	6206,4	1,4
-коштів населення на будівництво житла	31 985,4	11,7	29932,6	8,33	32802,5	7,3
-інших джерел фінансування	6674,7	2,4	7495,5	2,0	12941,3	2,9

Джерело: [7]

В таблиці показана динаміка розвитку капітальних інвестицій за джерелами фінансування в Україні за 2015-2017 рр. Аналізуючи таблицю, можна спостерігати динаміку зростання інвестицій державного бюджету та місцевого, які підвищились за аналізовані роки на 5%. За цей період також спостерігається зростання власних коштів підприємств та організацій на 1,6% та інших джерел фінансування на 0,5%. Фінансування за рахунок кредитів банків зменшилось за досліджуваний період, найвищий показник становив 7,6% у 2015 році і знизився до 6,6% у 2017 році. Такий результат свідчить про недовіру до банківської системи на фоні нестабільної економічної ситуації в країні.

В залежності від характеру ринкової ситуації в економічному секторі формуються стратегічні напрямки ефективної роботи суб'єкта господарювання.

Більшість підприємств стикаються з проблемою залучення коштів. На вибір джерел фінансування впливають багато факторів, серед них: збутова політика, тривалість виробничого циклу, обсяги продажу та фінансовий стан підприємства.

Збутова політика відповідає за вихід товару на ринок, при удосконаленні цього процесу збільшиться обсяг продажу і прибуток, тим самим підвищить можливості підприємства. Така діяльність потребує безперервного контролю всіх елементів збутової політики підприємства.

Фінансовий стан підприємства залежить від ефективності роботи всього підприємства опираючись на оцінку показників рентабельності, прибутковості, ліквідності та ін.

Висновки. В роботі доведено, що основою підвищення ефективності підприємства є впровадження капітальних інвестицій та підвищення показників ефективності. Отримані результати свідчать про необхідність створення технічних, економічних, організаційних та соціальних умов підвищення та результативності господарської діяльності на підприємствах.

Таким чином, головною метою розвитку підприємств є постійне підвищення економічної ефективності яке досягається оновленням і ефективним використанням сучасних технологій, техніки, наукових здобутків в галузі організації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Афанасьев М. В., Гончаров А.Б. Экономика предприятия / За ред. М.В. Афанасьева. – Харьков: ВД «ИНЖЕК», 2003. – 410 с.
2. Базилевич В. Д. Економічна теорія: Політекономія: Підручник. / Базилевич В. Д.. – К.: Знання - Прес, 2007. – 719 с
3. Бойчик І. М. Экономика предприятия. – К.: Атіка, 2004. – 480 с.
4. Друкер П. Эффективное управление. Экономические задания и оптимальные решения / П. Друкер. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2003. – 288 с.
5. Нусинов В. Я., Турило А.М., Темченко А.Г. Экономический анализ деятельности предприятий и объединений в промышленности: Учеб. пособие. – Кривой Рог: Минерал, 1999. – 172 с.
6. Орлов П.А. Экономика предприятия: Учеб. пособие.–Х.: РИО ХГЭУ, 2000.–401 с.
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>
8. Ячменьова В. М. Ефективність управління діяльністю промислового підприємства та діагностика загроз: монографія / В. М. Ячменьова, М. В. Височина, О. Й. Сулима. – Сімферополь: ВД АРІАЛ, 2010. – 472 с